

**SOĐUK SAVAŐ SONRASI
POLONYA DIŐ POLİTİKASI:
1989 - 2019**

Yazar

Davut Han ASLAN

© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-7496-80-3

Kitap Adı

Soğuk Savaş Sonrası Polonya Dış Politikası: 1989 - 2019

Yazar

Davut Han ASLAN

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

HIS060000

DOI

10.37609/akya.716

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Elinizde bulunan kitabın öncelikli hedefi Soğuk Savaş sonrası dönemde bağımsız bir aktör olarak uluslararası sistem içerisinde tekrardan yerini alan Polonya Cumhuriyeti'nin temel dış politika yönelimlerini sistematik bir biçimde incelemektir. 1989 - 2019 yılları arasına denk gelen otuz yıllık süreci mercek altına alan çalışma, Polonya dış politika yapım süreçlerine tesir eden temel parametreleri kuramsal ve kavramsal bir çerçeve içerisinde etüt etmeyi amaçlamaktadır.

Polonya Cumhuriyeti'nin dış politika karar verme süreçleri üzerine yoğunlaşan çalışma aynı zamanda ülkenin dış politika stratejileri ve çıktılarını titiz ve ayrıntılı bir şekilde inceleme arayışı içerisinde. Polonya Cumhuriyeti'nin güvenlik ve dış politika tercihlerine yön veren temel faktörler kadar, karar vericilerin zihinsel arka planında yer alan norm ve mitlerin oluşumu ve tüm bu etkenlerin karar alma süreçleri üzerindeki etkilerini araştırmak da aynı şekilde çalışmanın öncelikleri arasında yer almaktadır.

Bu çalışma, Doğu Avrupa üzerine yapılan akademik çalışmaların henüz emekleme aşamasında olduğu ülkemizde özellikle bölge üzerine araştırma yapmak isteyen bilim insanlarına mütevazı bir katkı sunma gayesi ile gün yüzüne çıkmıştır. Özellikle, birinci el kaynaklara ulaşım konusunda yaşanan sıkıntılar göz önünde bulundurulduğunda hem bir temel başvuru kaynağı hem de bir başucu kitabı olma iddiası taşıyan bu çalışma ortaya koymuş olduğu özgün içerik ile Türkçe literatürde bulunan önemli bir boşluğu doldurmaya namzettir.

Varşova, 2021

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1	
KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	13
1.1. Giriş.....	13
1.2. Amaç ve Kapsam	13
1.3. Araştırma Soruları.....	16
1.4. Özgün Katkı	17
1.5. Literatür Taraması	18
1.6. Temel Varsayımlar	20
1.7. Kuramsal Çerçeve.....	23
1.8. Araştırma Yöntemleri	27
1.9. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	27
1.10. Araştırma Tasarımı	28
1.11. Kavramsal Çerçeve	28
1.11.1. Orta Büyüklükte Devlet (OBD).....	29
1.11.2. Dış Politikada Süreklilik ve Değişim.....	32
BÖLÜM 2	
SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÖNEMDE POLONYA DIŞ POLİTAKSİNİN TEMEL DETERMİNANTLARI: İÇSEL VE DIŞSAL FAKTÖRLER.....	39
2.1. Giriş.....	39
2.2. Bağımsızlığa Giden Yol.....	41
2.3. Sistemik Dönüşüm	47
2.3.1. İçsel Faktörler	51

2.3.1.1. Siyasi Dönüşüm.....	51
2.3.1.2. Ekonomik Dönüşüm	55
2.3.2. Dış Politikanın Yeniden İnşası ve Revizyon	59
2.4. Uluslararası Sistemin Dönüşümü.....	62
2.4.1. Almanya'nın Yeniden Birleşmesi (Deutsche Wiedervereinigung).....	63
2.4.2. Varşova Paktı ve Sovyetler Birliği'nin Dağılma Süreci.....	65
2.4.3. Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci	67
2.4.4. Soğuk Savaş sonrası NATO'nun Dönüşümü ve Genişlemesi.....	69
2.5. Sonuç.....	71

BÖLÜM 3

SOĞUK SAVAŞ SONRASI POLONYA DIŞ POLİTİKASININ BATI BOYUTU: ALMANYA İLE İLİŞKİLER	75
3.1. Giriş.....	75
3.2. Soğuk Savaş Sonrası Polonya - Almanya İlişkileri	76
3.3. 1989 - 2007 dönemi: Yeni Bir Başlangıç	78
3.4. İki Almanya'nın Birleşmesi ve Sınır Meselesi	82
3.5. 1991 - 1998: İlişkilerin Olgunlaşma Evresi	93
3.6. 1998 - 2005: Süreklilik ve Değişim.....	97
3.7. Merkel Dönemi : Yeni Umutlar	106
3.8. Hukuk ve Adalet Partisi Dönemi: 2015 - 2019	108
3.9. Mülteci Krizi	123
3.10. Tazminat Meselesi	128
3.11. Polonya - Almanya İlişkilerinde Rusya Faktörü: Enerji Denklemi	130
3.12. İkili İlişkilerin Ekonomik Boyutu: Asimetrik Karşılıklı Bağımlılık.....	135
3.13. Sonuç.....	138

BÖLÜM 4**SOĞUK SAVAŞ SONRASI POLONYA DIŞ POLİTİKASININ BATI BOYUTU:
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ İLE İLİŞKİLER 145**

4.1. Giriş.....	145
4.2. Polonya - ABD İlişkilerinin Serencamı	146
4.3. İkili İlişkilerin Yeniden Tesisi: 1989 - 1999	148
4.4. 1999 - 2007 Dönemi: Vassallık ve Klientalizm	160
4.5. 2007 Sonrası İkili İlişkiler: Asimetrik Bağımlılık.....	169
4.6. 2015 Sonrası Dönem: Popülizm Rüzgarları.....	173
4.7. Sonuç.....	184

BÖLÜM 5**SOĞUK SAVAŞ SONRASI POLONYA DIŞ POLİTİKASININ BATI BOYUTU:
KOMŞULAR VE DİĞER MÜTTEFİK ÜLKELER İLE İLİŞKİLER 187**

5.1. Giriş.....	187
5.2. Çekya - Polonya İlişkileri.....	188
5.3. Polonya - Litvanya İlişkileri	190
5.4. Polonya - Fransa İlişkileri.....	199
5.5. Sonuç.....	216

BÖLÜM 6**SOĞUK SAVAŞ SONRASI POLONYA DIŞ POLİTİKASININ DOĞU BOYUTU:
RUSYA İLE İLİŞİLER 219**

6.1. Giriş.....	219
6.2. Tarihsel Arka Plan: Düşman Kardeşler	221
6.3. 1990 - 1993: Yeni Bir Başlangıç.....	228
6.4. 1993 - 1999: NATO'ya Giden Yol ve İlişkilerin Kötüleşmesi	236
6.5. 1999 - 2007 Arası Dönem.....	241
6.6. 2007 Sonrası İkili İlişkiler.....	255
6.7. Sonuç.....	266

BÖLÜM 7

SOĐUK SAVAŐ SONRASI POLONYA DIŐ POLİTİKASININ DOĐU BOYUTU: UKRAYNA İLE İLİŐKİLER..... 271

7.1. Giriő.....	271
7.2. Tarihin Ađır Yüğü.....	273
7.3. Sođuk Savaő sonrası Dönemde İkili İliőkilerin Yeniden Tesisi	279
7.4. İyi Komőuluk İliőkilerinden Stratejik Ortaklıđa	283
7.5. 1999 sonrası İliőkiler	288
7.6. Turuncu Devrim ve Sonrası.....	289
7.7. Karőı Devrim ve İkili İliőkilerin Yeni Yönelimi	294
7.8. Euro Maydan ve Polonya.....	299
7.9. Sonuç.....	302

BÖLÜM 8

SOĐUK SAVAŐ SONRASI POLONYA DIŐ POLİTİKASININ DOĐU BOYUTU: BELARUS İLE İLİŐKİLER..... 305

8.1. Giriő.....	305
8.2. Polonya - Belarus İliőkilerinin Tarihi Arkaplanı	307
8.3. 1990 - 1994 : İliőkilerin Baőlangıcı ve İyi Komőuluk Antlaőması	309
8.4. Lukaőenko Dönemi ve Kritik Diyalog Evresi	312
8.5. 2008 - 2014: Göreceli Yumuőama Dönemi	321
8.6. Ukrayna Krizi ve İkili İliőkilerin Zorunlu Evrimi.....	324
8.7. Sonuç.....	326
SONUÇ.....	329
KAYNAKLAR.....	347

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliđi
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AET	:Avrupa Ekonomik Topluluđu
AGİT	:Avrupa Güvenlik ve İşbirliđi Teşkilatı
ASGP	:Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
AT	:Avrupa Topluluđu
AW	:Agencja Wywiadu
BdV	:Bund Deutscher Vertriebenen
CDU	:Christlich Demokratische Union Deutschlands
CIA	:Central Intelligence Agency
CSU	:Christlich Soziale Union in Bayern
DAAD	:Deutscher akademischer austauschdienst
DPA	:Dış Politika Analizi
EBRD	:European Bank for Reconstruction and Development
EAPC	:Euro-Atlantic Partnership Council
IMF	:International Monetary Fund
KFOR	:Kosova Force
NKVD	:Narodnyy Komissariat Vnutrennikh Del
LNG	:Liquefied Natural Gas
LPR	:Liga Polskich Rodzin
ODGP	:Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
PEGİDA	:Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes

PHC	:Polonya Halk Cumhuriyeti
PFp	:Partnership for Peace
PIS	:Prawo i Sprawiedliwość
PO	:Platforma Obywatelska
PR	:Public Relations
PSL	:Polskie Stronnictwo Ludowe
RF	:Rusya Federasyonu
SPU	:Sozialdemokratische Partei Deutschlands
SRP	:Samoobrona Rzeczypospolitej Polskiej
SSCB	:Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliđi
TSI	:Three Seas Initiative
NATO	:North Atlantic Treaty Organization
OBD	:Orta Büyüklükte Devlet

LEHÇE HARFLERİN OKUNUŞU

A - a	A
Ą - ą	on
B - b	Be
C - c	Ts
Ć - ć	Ç
D - d	De
E - e	E
Ę - ę	En
F - f	Ef
G - g	Ge
H - h	Ha
I - i	İ
J - j	Yot
K - k	Ka
L - l	El
Ł - ł	W ya da ve olarak okunur
M - m	M
N - n	N
O - o	O
Ó - ó	U
P - p	P
R - r	Er

S – s	Es
T – t	Te
U – u	U
W – w	V
Y – y	İgrek
Z – z	z – zet

Lehçede İkili Harflilerin Okunuđu

Ch :	h
Cz:	ç
Dz:	d
Dzi, Dż :	çı
Dż:	cı
Rz:	jı, bazen de şı
Sz :	şı

- Buzan, Barry ve Waever, Ole. **Regions and Powers**, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.
- Cenckiewicz, Sławomir. **Długie ramię Moskwy. Wywiad wojskowy Polski Ludowej 1943–1991**, Zysk i Spółka, Warszawa, 2011.
- Chapnick, Adam. “The Middle Power”, **Canadian Foreign Policy Journal**, No 2, 1999.
- Chelcea Liviu ve Oana Druț, “Zombie Socialism and the Rise of Neoliberalism in Post - Socialist Central and Eastern Europe”, **Eurasian Geography and Economics**, Volume 57, Issue 4 - 5, 2016.
- Cichocki, Marek. **Wspólnota Sprzecznych Interesów ? Polska i Niemcy w Procesie Rozszerzenia Unii Europejskiej na Wschód**, Warszawa, 1999.
- Cox, Michael. **Rethinking the Soviet Collapse. Sovietology, the Death of Communism and the New Russia**. London and New York, Pinter, 1998.
- Crowards, Tom. “Defining the Category of ‘Small’ States”, **Journal of International Development**, No 2, 2002.
- Czaputowicz, Jacek. **Bezpieczeństwo Międzynarodowe. Współczesne Koncepcje**, PWN, Warszawa 2012.
- Cześniak, Mikołaj. “In the Shadow of the Smolensk Catastrophe -The 2010 Presidential Election in Poland”, **East European Politics and Societies: and Cultures**, 2014.
- Cziomer, Edward. **Polska o Krok od NATO**, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków, 1998.
- Cziomer, Erhard. **Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa Polski po 1989 Roku**, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków, 2015.
- Cziomer, Erhard. **Polityka Zagraniczna Niemiec. Kontynuacja i Zmiana po Zjednoczeniu ze Szczególnym Uwzględnieniem Polityki Europejskiej i Transatlantyckiej**, Dom Wydawniczy ELIPSA, 2006.
- Czornik Katarzyna ve Miron Lakomy, “Polityczny i Wojskowy Wymiar Stosunków Polsko - Amerykańskich w Pierwszej i Drugiej Dekadzie XXI Wieku”, Ed. Katarzyna Czornik ve Miron Lakomy, **Dylematy Polityki Zagranicznej Polski na Początku XXI Wieku**, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 2014.
- Czubiński, Antoni **Przycepienie Procesu Jednoczenia Niemiec w latach 1989/90**, Ed. Antoni Czubiński **Droga, Niemców do Ponownego Zjednoczenia Państwa 1949 - 1990**, Poznań, 1991.
- Davies, Norman. **Boże Igrzysko: Historia Polska**, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Warszawa, 2010.
- Davies, Norman. **God’s Playground: A History of Poland: In Two Volumes**, Columbia University Press, New York, 2005.
- Davies, Norman. **Serce Europy**, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Warszawa, 2014.
- Delouche, Florence. “La France et l’élargissement à l’Est de l’Union Européenne”, **Les études du CERI**, 1998.
- Deniz Ülke, Ariboga. **Uluslararası İlişkiler Düşüncesi**, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007.
- Dieter, Pohl. “War, Occupation and the Holocaust in Poland”, **The Historiography of the Holocaust**, Ed. Dan Stone, Palgrave Macmillan, London, 2004.
- Długosz, Jan. **Jana Długosza Kanonika Krakowskiego Dzieła Wszystkie**, T. VI ks. XII. Kraków, 1870
- Dmitrów, Edmund. **Niemcy i Okupacja Hitlerowska w Oczach Polaków. Poglądy i Opinie z lat 1945–1948**, Czytelnik, Warszawa, 1987.
- Dmowski, Roman. **Polityka Polska Odbudowanie Państwa**, Tom I i Tom II, Wydawnictwo Capital, 2019.
- Dubiński, Krzysztof. **Okrągły Stół**, Warszawa, Krajowa Agencja Promocyjna, 1999.
- Eberhardt, Piotr. “The Oder-Neisse Line As Poland’s Western Border: As Postulated And Made A

- Reality”, **Geographia Polonica**, Volume 88, Sayı 1, 2015.
- Evans, Richard. “The Polish - Lithuanian Monarchy in International Context”, Ed. Richard Butterwick, **The Polish - Lithuanian Monarchy in European Context, 1500 - 1795**, 25 - 38. New York, Palgrave, 2001.
- Fakiolas E. Tassos ve Efstathios T. Fakiolas, “Europe’s ‘Division’ over the war in Iraq, Perspectives on European Politics and Society”, **Perspectives on European Politics and Society**, Volume 7, Issue 3, 2006.
- Fedosova, Elena **The Polish Question in the External Policy of the First Empire in France**, Moscow, 1980.
- Filar, Władysław. **Eksterminacja Ludności Polskiej na Wołyniu w Drugiej Wojnie Światowej**, Warszawa, 1999.
- Frankel, Joseph. **The Making of Foreign Policy**, Oxford University Press, Oxford, 1963.
- Fredheim, Rolf. “The Memory of Katyn in Polish Political Discourse: A Quantitative Study”, **Europe - Asia Studies**, Vol. 66, No. 7, 2014.
- Friszke, Andrzej. **Opozycja Polityczna w PRL 1945 - 1980**, Londyn, 1994.
- Fukuyama, Francis. **The End of History and the Last Man**, The Free Press, New York, 1992.
- Garlicki, Andrzej. **Historia 1815 - 1939: Polska i Świat**, Scholar, Warszawa, 2003.
- Gilpin, Robert. **War and Change in World Politics**, Princeton University Press, Princeton, 1981.
- Gleditsch, Potter ve Havard, Hegre. “Democracy and Peace: Three Levels of Analysis”, *Journal of Conflict Resolution* 41, 1997.
- Gliński Piotr. **Polscy Zieloni: Ruch Społeczny w Okresie Przemian**, IFiS PAN, Warszawa, 1996.
- Gomulka Stanisław ve Piotr Jasiński, Privatization in Poland 1989-1993: Policies, Methods, and Results, Warsaw, 1994.
- Gözen, Ramazan **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.
- Haldun, Ibn. **Mukaddime**, Dergah Yayınları, İstanbul, 2020.
- Hans Joachim, Morgenthau. **Politics among Nations The Struggle for Power and Peace**, McGraw Hill Higher Education, New York, 2006.
- Hartwell, Christopher A. **Two Roads Diverge: The Transition Experience of Poland and Ukraine**, Cambridge University Press, New York, 2016.
- Henry, Perrit. **The Road to Independence for Kosovo: A Chronicle of the Ahtisaari Plan**. Cambridge University Press, Cambridge, 2009.
- Herz, John. “Idealist Internationalism and the Security Dilemma”, *World Politics*, Cilt 2, 1950.
- Herz, John. **Political Realism and Political Idealism: A Study in Theories and Realities**, University of Chicago Press, Chicago, 1951.
- Hill, Christopher. **Changing Politics of Foreign Policy**, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2003.
- Hoşoğlu, Hasan. **Polonya’nın Jeopolitiğinde Almanya’nın Yeri**, Basılmamış Doktora Tezi, Kara Harp Okulları, İstanbul, 2015.
- Huntington, Samuel. **The Clash of Civilizations and the Remaking of the World Order**, Simon and Schuster, New York, 1996.
- Huntington, Samuel. **The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century**, University of Oklahoma Press, Oklohoma, 1991.
- Hurak, Ihor. “Relacje Polski i Ukrainy 2010 - 2015 - Ukraiński Punkt Widzenia”, **Krakowskie Studia Międzynarodowe**, No 2, 2016.
- Inis, Claude. **Power and International Relations**, Random House, New York, 1962.
- Jakub Filonik, “The Polish Nobility’s “Golden Freedom”: On the Ancient Roots of a Political Idea”. *The European Legacy*. 2015.
- Jarosz Dariusz., **Polacy a Stalinizm 1948 - 1956**, Warszawa, 2000.
- Jaruzelski, Wojciech. **Stan Wojenny Dłaczego**, BGW, Warszawa, 1992.
- Jerczyński, Dariusz. **Śląski Ruch Narodowy**, Narodowa Oficyna Śląska, Zabrze, 2006.
- Johnston, Alastair. “Thinking about Strategic Culture”, *International Security*, No. 19 Sayı 4, 1995.

- Kaldor, Mary ve Vejvoda, Ivan. **Democratization In Central And East European Countries: An Overview, Democratization In Central And Eastern Europe**, Pinter Pres, London, 1998.
- Kaliński Janusz ve Zbigniew Landau, **Gospodarka Polski w XX Wieku**, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, 2003.
- Kaliński, Janusz. **Gospodarka Polski w latach 1944 - 1989: Przemiany Strukturalne**, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, 1995.
- Katzenstein, Peter. **Cultural Norms and National Security**, Cornell University Press, 1996.
- Kaya, Bülent. "Avrupa Entegrasyon Modelleri", **Birikim**, Sayı 128, 1999.
- Kennedy Michael D. ve Porter, Brian. **Negotiating Radical Change: Understanding and Extending the Lessons of the Polish Round Table Talks**, The Regents of the University of Michigan, Michigan, 2000.
- Keohane Robert ve Joseph S. Nye, "Power and Interdependence in the Information Age", **Foreign Affairs**, Cilt 77, No 5, 1998.
- Keohane Robert ve Nye Joseph S. **Power and Interdependence: World Politics in Transition**, Little, Brown, 1977.
- Keohane Robert ve Nye, Joseph S. **Power and Interdependence**, Addison Wesley Longman, New York, 2001.
- Keohane Robert, **Power and Governance in a Partially Globalized World**, Routledge, New York, 2002.
- Keohane, O. Robert, "Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics", **International Organization**, No 2, 1969.
- Kłoczowski, Jerzy. **A History of Polish Christianity**, Cambridge University Press, Cambridge, 2000.
- Kobrinskaja, Irina **Długi Koniec Zimnej Wojny. Rosja i Europa Środkowa 1991 - 1996**, Towarzystwo "Więź", Warszawa, 1998.
- Kołodko, Grzegorz. **Od Szoku do Terapii. Ekonomia i Polityka Transformacji**, Poltext, Warszawa, 1999.
- Kossecki, Józef. **Geografia Opozycji Politycznej w Polsce w latach 1976-1981**, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa, 1983.
- Kraft Pavel, "Czechs and Poles in the Middle Ages. Rivalry, Cooperation and Alliances", **Czech - Polish Historical and Pedagogical Journal**, 5/2, 2013.
- Krasuski, Jerzy. **Polska - Niemcy. Stosunki Polityczne od Zaranja po Czasy Najnowsze**, Poznań 2003.
- Kratochwil, Friedrich V. **Rules, Norms and Decision, On the Condition of Practical and Legal Reasoning in International Relations and Domestic Affairs**. Cambridge University Press, Cambridge, 1989.
- Krystyna Kersten, **The Establishment of Communist Rule in Poland 1943-1948**, California Uni. Press, 1991.
- Kubik, Jan. **The Power of Symbols against the Symbols of Power. The Rise of Solidarity and the Fall of State Socialism in Poland**, Pennsylvania, 1994.
- Kubin Tomasz, "Stosunki Polsko - Białoruskie w końcu XX i na początku XXI wieku", Ed. M. Stolarczyk **Stosunki Polski z Sąsiadami w Pierwszej dekadzie XXI Wieku**, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 2011.
- Kupiecki, Robert ve Krzysztof Szczepanik, **Polityka Zagraniczna Polski 1918-1994**, Scholar, Warszawa, 1995.
- Kuźniar, Roman. "Geostrategiczne uwarunkowania bezpieczeństwa Polski, **Sprawy Międzynarodowe**" nr 1, 1993,
- Kuźniar, Roman. **Polityka Zagraniczna III RP**, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa, 2012.
- Kuźniar, Roman. **Polska Polityka Bezpieczeństwa 1989-2000**, Scholar, Varşova, 2001
- Laatikainen, Katie Verlin ve Smith Karen E., **The European Union at the United Nations: Inter-**

- secting Multilateralism**, Palgrave Macmillan, New York, 2006.
- Laba, Roman, **The Roots of Solidarity. A Political Sociology of Poland's Working-Class Democratization**, Princeton, New Jersey 1991.
- Lach Zbigniew ve Julian Skrzyp, **Geostrategiczne Połozienie Polski przed i po Transformacji Ustrojowej**, Warszawa, 2000.
- Lavigne, Marie, **Economics of Transition**, Macmillan Press, London, 1995.
- Legucka, Agnieszka. **Polityka Polski wobec Rosji**, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa, 2016.
- Leiserowitz, Ruth. "Polish Volunteers in the Napoleonic Wars", Ed, Christine Krüger ve Sonja Levens, **War Volunteering in Modern Times**, Palgrave Macmillan, London, 2010.
- Lewandowska, Dorota Litwin ve Krzysztof Bałękowski, **Polska Ludowa" 1944-1989 - Wybrane Problemy Historii Politycznej i Społecznej**, Wydawnictwo Naukowe Tygiel, Lublin, 2016.
- Lipton, David ve Sachs, Jeffrey. "Privatization in Eastern Europe: The Case of Poland" **BPEA**, 2, 1990.
- Listwan, Tadeusz. **Dylematy Transformacji Systemowej w Polsce**, Wydawnictwo Forum Naukowe, Poznań - Wrocław, 2005.
- Łoś, Robert. **Rząd Gerharda Schrödera wobec Postkomunistycznych Państw Europy Środkowo - Wschodniej**, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 2004.
- Ludwikowski, Rett R. "Two Firsts: A Comparative Study of the American and the Polish Constitutions", **Michigan Journal of International Law**, Volume 8, Issue 1, 1987.
- Łukaszewicz, Sławomir. **Jałta. Rzeczywistość, Mit i Pamięć**, IPN, Warszawa 2019.
- Łukowski, Jerzy ve Hubert Zawadzki, **A Concise History of Poland**, Cambridge University Press, New York, 2007.
- Lukowski, Jerzy. **The Partitions of Poland 1772, 1793, 1795**, Routledge, New York: 1999.
- Mackinder, Halford. "The Geographical Pivot of History", **The Geographical Journal**, Volume 23, Issue 4.
- Magocsi, Paul Robert. **A History of Ukraine: The Land and Its Peoples**, University of Toronto Press, Toronto, 2010.
- Malewicz, Piotr. **Polska Polityka Wschodnia w latach 1989-1991**, ECE, Toruń, 2008.
- Markowski, Radosław. "The Polish Parliamentary Election of 2015: A Free and Fair Election That Results in Unfair Political Consequences", **West European Politics**, Volume 39, Issue 6.
- Marples, David R. **Heroes and Villains: Creating National History in Contemporary Ukraine**, Central European University Press, Budapest, 2007.
- Mason D., Simson. **Public Opinion and Political Change in Poland, 1980 - 1982**, Cambridge, 1985.
- Matczak, Piotr. **Problemy Ekologiczne jako Problemy Społeczne**, Wydawnictwo Uczelniane UAM, Poznań, 2000.
- Matuszak, Sławomir. **The Oligarch Democracy. The Influence of Business Groups in Ukrainian Politics**, Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, Warszawa, 2012.
- Michałowska, Grażyna. **The Promotion of Poland's Culture and Image in the World** Ed. Stanisław Bielen Poland's Foreign Policy in the 21st Century, Warszawa, 2011.
- Mieczkowski, Janusz. "Mniejszości Narodowe w Polsce a Partie Etniczne - Możliwości i Bariery", **Acta Politica**, Nr 27, 2014.
- Missala - Bieńczyk, Agnieszka "Polska Polityka zagraniczna - z Unią Europejską na Majdan", **Rocznik Strategiczny**, 2013/2014, Tom. 19.
- Miszewski, Dariusz. Zaolzie w Stosunkach Polsko - Czechosłowackich w Czasie II Wojny Światowej, **Wiek Stare i Nowe**, t. 13 (18), 2018.
- Modelski, George. **A Theory of Foreign Policy**, Praeger, New York, 1962.
- Moul, William. "The Level of Analysis Problem Revisited", **Canadian Journal of Political Science**, Cilt 6, No 3, 1973.
- Mucha, Janusz. **Oblicza Etniczności. Studia Teoretyczne i Empiryczne**, Nomos, Kraków, 2005.

- Nałkowski, Waclaw. **Geograficzny Rzut Oka na Dawną Polskę**, Warszawa, 1887.
- Nałkowski, Waclaw. **Materiały do geografii ziem dawnej Polski**, Warszawa, 1913.
- Nałkowski, Waclaw. **W Pięćdziesiątą Rocznicę Zgonu** (1911-1961), Warszawa, 1962
- Ners, Krzysztof Janusz. "Pomoc Zagraniczna dla Transformacji w Europie Środkowej i Wschodniej. Sześć Lat Doświadczeń", **Sprawy Międzynarodowe**, Vol. XLIX, No. 3 - 4, 1996.
- Niezgoda, Tomasz. "Amalgamat Polska jako Chrystus Narodów", **Studia Religiologica, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego**, Sayı 47, 2014.
- Norris, Pippa ve Ronald Inglehart, **Cultural Backlash: Trump, Brexit and Authoritarian Populism**, Cambridge University Press, Cambridge, 2019.
- Nowak, Andrzej. **Pierwsza Zdrada Zachodu**, Wydawnictwo Literackie, Warszawa, 2015.
- Nowak, Łoś - Teresa. **Współczesne Stosunki Międzynarodowe**, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, 1997.
- Oran, Baskın "Türk Dış Politikasının Kuramsal Çerçevesi", ed. Baskın Oran, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.
- Orzechowski, Stanisław. **Polityka Królestwa Polskiego na kształt Arystotelesowych Polityk wypisana i na świat dla dobra pospolitego trzema knotami wydane**, Krajowa Agencja 20 Wydawnicza w Rzeszowie, Przemyśl, 1984,
- Osa Maryjane. **Solidarity and Contention. Networks of Polish Opposition**, Minneapolis - London, 2003.
- Ostaszewska, Danuta, Tambor, Jolanta. **Fonetyka i Fonologia Współczesnego Języka Polskiego**, Warszawa, 2000.
- Paczkowski, Andrzej. **Wojna Polsko - Jaruzelska. Stan Wojenny w Polsce 13 XII 1981 - 22 VII 1983**, Prószyński i S-ka, Warszawa, 2006.
- Pastusiak, Longin. "Teheran, Jałta, Poczdam : Wielka Trójka o zachodniej granicy Polski", **Niepodległość i Pamięć**, No. 57, 2017,
- Pastusiak, Longin. **Dyplomacja Stanów Zjednoczonych (XVIII-XIX wiek)**, Wydawnictwo Adam Marszałek, Warszawa, 1997.
- Pastusiak, Longin. **Kościuszko, Pułaski i Inni**, Wydawnictwo Adam Marszałek, Warszawa, 2003.
- Piskozub, Andrzej. **Gniazdo Orła Białego**, Warszawa, 1968,
- Prazmowska, Anita. **A History of Poland**, Palgrave Macmillan, Houndmills, Basingstoke, Hampshire, 2004.
- Ptasznik, Małgorzata Bienkowska. **Polacy - Litwini - Białorusini. Przemiany Stosunków Etnicznych na Północno - Wschodnim Pograniczu Polski**, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok, 2007.
- Rakowski, Mieczysław. **Jak To się Stało**, Warszawa BGW1991.
- Rapaczyński, Andrzej. **Constitutional Politics in Poland: A Report on the Constitutional Committee of the Polish Parliament**, 58 U. CHI. L. REV. 595 - 597, 1991.
- Roszkowski, Wojciech. **Historia Polski 1914 - 1990**, PWN, Warszawa, 1992.
- Roszkowski, Wojciech. **Najnowsza historia Polski 1980-2002**, Świat Książki, Warszawa, 2003.
- Roter, Petra ve Zlatko Šabič, "'New' and 'Old Europe' in the Context of the Iraq war and its Implications for European Security", **Perspectives on European Politics and Society**, Volume 5, Issue 3, 2004.
- Runciman, David. **Jak Kończy się Demokracja**, Znak, Warszawa, 2019.
- Sachs, Jeffrey. **Poland's Jump to the Market Economy**, MIT Press, Cambridge, 1994.
- Sakwa, Richard **Russia against the Rest. The Post Cold War Crisis of the World**, Cambridge University Press, Cambridge, 2017.
- Shadurski, Viktor. "Evolution of Belarusian - Polish Relations at the Present Stage: Balance of Interests", **Journal of Belarus State University International Relations**, No.1 2017.
- Siemaszko, Władysław. **Ludobójstwo Dokonane przez Nacjonalistów Ukraińskich na Ludności Polskiej Wołynia 1939 - 1945**, Vol. 1, Warsaw 2000.

- Singer, David. "The Level of Analysis Problem in International Relations", *World Politics*, Vol. 14, No. 1, The International System: Theoretical Essays, 1961.
- Singer, J. David. "Uluslararası İlişkilerde Analiz Düzeyi Meselesi", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 3, Sayı 11, 2006.
- Snyder Timothy, **The Reconstruction of Nations: Poland, Ukraine, Lithuania, Belarus, 1569 - 1999**, Yale University Press, . New Haven, 2007.
- Stepin, Arkadiusz. **Angela Merkel. Cesarzowa Europy**, Wydawnictwo Agora SA Warszawa, 2014.
- Stolarczyk, Mieczysław. "Kontrowersje Wokół Militarnego Zaangażowania Polski w Iraku", **Przeгляд Zachodni**, Numer 1, 2005.
- Stolarczyk, Mieczysław. **Zbieżność i Różnice Interesów w Stosunkach Polsko - Niemieckich w latach 1989 - 2009**, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 2010.
- Subtelny, Orest. **Ukraine: A History**, University of Toronto Press, Toronto, 1991.
- Sydney, Aster. **The Making of the Second World War**, Simon & Schuster, London, 1973.
- Sysyn, Frank E. "The Khmelnytsky Uprising: A Characterization of the Ukrainian Revolt", **Jewish History**, Vol. 17, No. 2, 2003.
- Szacki, Jerzy. **Liberalizm po Komunizmie**, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Warszawa, 1994.
- Szeptycki, Andrzej. **Contemporary Relations Between Poland and Ukraine: The Strategic Partnership and the Limits Thereof**, Peter Lang, Berlin, 2019.
- Thomann, Pierre Emanuel. "The Three Seas Initiative, a New Project at the Heart of European and Global Geopolitical Rivalries", **Yearbook of the Institute of East - Central Europe**, Vol. 17, No. 3, 2019.
- Tinbergen, Jan. **International Economic Integration**, Elsevier, Amsterdam, 1954.
- Topolski Jerzy, **Historia Polski**, Dom Wydawniczy REBIS, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań, 2005.
- Tunç, Hasan ve Türkoğlu, Kamile. "Doğu Bloku'nun Yıkılması Sonrasında (Post-Komünist) Devletlerde Anayasa Yapım Yöntemleri", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XI, Sayı.1 - 2, 2007.
- Ukielski, Paweł. "Europa Środkowa w Polskiej Myśli Politycznej po 1989 Roku", Ed. P.Waingertner, **Polska wobec południowych sąsiadów w Europie Środkowo-Wschodniej w XX wieku, tom II**, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź - Warszawa, 2020.
- Ulatowski, Rafał. "German - Polish Relations. Political and Economic Aspects", **Revista UNISCI / UNISCI Journal**, No 40, January, 2016.
- Urban, Thomas. **Niemcy w Polsce - Historia Mniejszości w XX Wieku**, Państwowy Instytut Naukowy, Instytut Śląski w Opolu, Opole, 1994.
- Waltz, Kenneth. **Theory of International Politics**, Wesley Series in Political Science, Canada, 1979.
- Wanatowicz, Maria Wanda. **Historia Społeczno - Polityczna Górnego Śląska i Śląska Cieszyńskiego 1918 - 1945**, Wydawnictwo UŚ, Katowice, 1994.
- Wąsowski, Artur. **Teheran - Jafta: Nowy Porządek Świata. T. 1: 1944-1945**, Warszawa, 2009.
- Wendt, Alexander. **Social Theory of International Politics**, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.
- Wilson, Andrew . **Belarus: The Last European Dictatorship**, Yale University Press Publication, Cornwall, 2011.
- Wirszubski, Chaim. **Libertas as a Political Idea at Rome during the Late Republic and Early Principate**, Cambridge University Press, Cambridge, 1950.
- Woodruff, William. **Communism and its Collapse in the USSR and Eastern Europe. In: A Concise History of the Modern World**. Palgrave Macmillan, London, 1998.
- Wyrzykowski, Mirosław. **Legitimacy: The Price of a Delayed Constitution in Poland**, Ed. Jan Zielonka, Democratic Consolidation in Eastern Europe, Volume 1, Institutional Engineering, Oxford University Press, Oxford, 2001.

- Yurdusev, Nuri. "Analiz Seviyesi" ve "Analiz Birimi": Bir Ayrım Argümanı", **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 4, Sayı 16, Kış 2007 - 2008.
- Zaborowski, Marcin. **Germany, Poland, and Europe: Conflict, Co-operation, and Europeanization**. Manchester University Press, Manchester, 2004.
- Zajac, Justyna. "Bandwagoning« w Stosunkach Polsko - Amerykańskich", **Przegląd Zachodni**, Numer 3, 2009.
- Zajac, Justyna. **Poland's Security Policy. The West, Russia and the Changing International Order**, Palgrave Macmillan, London, 2016.
- Załęski, Paweł. **Neoliberalizm i Społeczeństwo Obywatelskie**, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń, 2012.
- Zięba, Ryszard. **Polityka Zagraniczna Polski w Strefie Euroatlantyckiej**, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 2013.
- Zięba, Ryszard. "Czy w stosunkach polsko - rosyjskich możliwe jest przejęcie od „polityki historycznej” do „polityki perspektywicznej?”, **Przegląd Zachodni**, No 3, 2009.
- Zięba, Ryszard. **Główne Kierunki Polityki Zagranicznej Polski po Zimnej Wojny**, Akademickie i Profesjonalne, Warszawa, 2010.
- Zięba, Ryszard. **Główne Kierunki Polityki Zagranicznej Polski po Zimnej Wojnie**, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa, 2010.
- Zięba, Ryszard. **Poland's Foreign and Security Policy Problems of Compatibility with the Changing International Order**, Springer International Publishing, Cham, 2020.
- Zięba, Ryszard. **Wstęp do Teorii Polityki Zagranicznej Państwa**, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 2004.
- Zima, Amélie. "Polish - US Relations in the Trump Era: From Worries to Honeymoon?", Ed. Gagnon F. **Alliances and Power Politics in the Trump Era**, Palgrave Macmillan, Cham, 2020.
- Żółkiewski, Stanisław. **Początek i Progres Wojny Moskiewskiej**, Wydawnictwo W. Sobieski, Wrocław, 2003.
- Żółtowski, Adam. **Border of Europe. A Study of the Polish Eastern Provinces** Hollis & Carter, London, 1950
- Żukiewicz, Przemysław ve Zimy, Rafał. "The Smolensk Tragedy and Its Importance for Political Communication in Poland after 10th April, 2010", **Środkowoeuropejskie Studia Polityczne**, No 1, 2015.
- RESMI BELGE ve TUTANAKLAR
Archiwum MSZ a, Szyfrogram Nr 0-1574/IV, 04.11.1989
AKPRM [Archiwum Kancelarii Prezesa Rady Ministrów], **Zapis Przebiegu Obrad Posiedzenia Rady Ministrów** z 9.10.1989 r
AKPRM [Archiwum Kancelarii Prezesa Rady Ministrów], **Zapis Przebiegu Obrad Posiedzenia Rady Ministrów** z 29.10.1990 r
Okrągły Stół. Stenogram z pierwszego posiedzenia Zespołu do Spraw Reform Politycznych w dniu 10 lutego 1989 r., Warszawa 1990.
Okrągły Stół. Zespół do spraw reform politycznych. Stenogram z drugiego posiedzenia Zespołu do Spraw Reform Politycznych w dniu 18 lutego 1989 r., Warszawa 1990.
Okrągły Stół. Zespół do spraw reform politycznych. Stenogram z trzeciego posiedzenia Zespołu do Spraw Reform Politycznych w dniu 1 marca 1989 r., Warszawa 1990.
Okrągły Stół. Zespół do spraw reform politycznych. Stenogram z czwartego posiedzenia Zespołu do Spraw Reform Politycznych w dniu 9 marca 1989 r., Warszawa 1990.
Okrągły Stół. Zespół do spraw reform politycznych. Stenogram z piątego posiedzenia Zespołu do Spraw Reform Politycznych w dniu 20 marca 1989 r., Warszawa

ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

- BBC:** www.bbc.com/tr
Biuro Bezpieczeństwa Narodowego: www.bbn.gov.pl
Deutsche Welle: www.dw.com/pl
Euronews Turkey: www.euronews.tr
Fakt: www.fakt.pl
Fundacja Polsko - Niemieckie Pojednanie: <http://www.fpnpl.pl/>
Hürriyet: www.hurriyet.com..tr
New York Times: www.nytimes.com
Newsweek Poland: www.newsweek.pl
Nowa Ukraina: www.nowaukraina.com
Reuters : www.reuters.com
Sejm Polski: www.sejm.gov.pl
Sputniknews Turkey: <https://tr.sputniknews.com>
Tesa Derneği: www.tesadernegi.org
The Guardian: www.theguardian.com
The Washington Post: www.washingtonpost.com
Warsaw Institute: www.warsawinstitute.org
World Bank: www.worldbank.org
Wprost: www.wprost.pl